

KÜLÖNFÉLÉK.

Vargyasi Daniel Gábor, Udvarhelymegye főispánja, nyugalomba lépett. Ez alkalomból sok kitüntetésben részesült. Ő Felsége hasznos szolgálataiért a közügy terén, a vaskorona-rendjellel tüntette ki. A megye székhelyén fáklós zenét adtak s tiszteletére diszes bankettet rendeztek. Ugyanez alkalomból „Daniel-Album“ is fog megjelenni. Az unitáriusok E. K. Tanácsa, mint egyházi főgondnoknak, szintén üdvözlő iratot küldött. A derék férfi, ki harmincz évig oly odaadással, böles tapintattal és igazi hazafias érzéssel szolgálta a közügyet, méltán megérdemelte ez ovatiokat. Sokáig éltesse Isten viruló egészségben, hogy lehessen díszére anyaszentegyházunknak.

Felhívás a Sz.-Udvarhelyt építendő unitárius templom költségeire teendő kegyes adakozásokra. Az unitárius vallás, valamint kezdetben a székely nemzet kebelében nyert legtermékenyebb talajt: úgy ma is legtöbb híve e vallásnak a székelyek közt van.

Különösen Udvarhelymegyét méltán tarthatjuk vallásunk melegágyának. Összes egyházközségeinknek és hiveinknek csaknem fele e megye területén van.

Annál feltünőbb, szinte kimagyarázhatatlan az, hogy a megye székhelyén, Sz.-Udvarhelyt nincs templomunk. Itteni hiveink egy ideig csak magán házakban voltak kénytelenek isteni tiszteletet tartani. Nehány évvel ezelőtt e czélből egy házastelket vásárolván, abba rendezkedtek be. De a mellett, hogy a czélnak ez sem felel meg s különben is csak egy templom által lesz külsőleg is láthatóvá valamely egyházközség, sz.-udvarhelyi hiveink közelebről egy templom építését vették tervbe s annak megvalósításán teljes buzgósággal fáradoznak.

Azonban egy templom építése, különösen városon jóval több költségbe kerül, minthogy azt sz.-udvarhelyi hiveink egymagokra fedezhetnék. S minthogy a Sz.-Udvarhelyt építendő templom is egy megfelelő telek vásárlással mintegy 15,000 frtot igényel, alólírottak teljes bizalommal fordulnak e felhívással vallásközönségünk összes tagjaihoz és egyházközségeihez, szintugy mint a vallás és egyház ügye iránt melegen érző keresztény társaikhoz, hogy a tervezett istenes czél megvalósításához kegyes adományaikkal hozzájárulni sziveskedjenek.

A mi saját hitfeleinket illeti, nem szükség mondanunk, hogy a székelly-udvarhelyi unitárius templom nemcsak ottani hiveink különleges érdeke. Egész vallásközönségünk érdeke fűződik ahhoz, hogy ez ős székelly városban, melyben számos hívünk él és környékén levő egyházközsegeinkből időről-időre mind többeket vonz magához, egy szerény bár, de mégis elég díszes templomunk legyen. A mily jelentősége van budapesti templomunknak a Duna partján, a melyre szintén közösen meghoztuk kisebb-nagyobb áldozatainkat: ép oly jelentősége van a Sz.-Udvarhelyt építendő templomnak is az unitarizmusnak, úgy szólván, kellős közepében. Mert csak az a fa vethet dús koronát, a melynek gyökere elég erős. S az unitarizmusnak a székelly nép volt és marad gyökeré, bizonyára, még nagy időre.

De teljes bizalommal számítunk egyházunkon kívül is keresztény társaink szives segélynyújtására is. Mert ha külön hajlékokban is, de mindnyájan ugyanazon egy mennyei Atyát imádjuk s az ő egytetemes házának vagyunk lakói. Egy ház teljes díszét pedig a benne levő egyes hajlékok dísze, népességének örömét összes lakóinak öröme adja meg.

Azzal a jó reménnyel bocsátjuk ki tehát jelen felhívásunkat, hogy szavunk nem marad kiáltó szó a pusztában; sőt az meghallgatva, a sz.-udvarhelyi unitárius templom javára bőv áldással, jelentékeny kegyes adományokkal tér vissza hozzánk.

Abban a meggyőződésben, hogy az ügy iránti buzgalomtól indítatva, többen a gyűjtésben is szivesek lesznek fáradozni, a mit szintén kérünk, e felhívásunkat e célra is használhatóvá tettük. A gyűjtő-ív egyik rovata az egyszer-mindenkorra szóló, a másik az öt évig évenként megújítandó adományok bejegyzésére szolgál.

A kegyes adományok a gyűjtő-ívvel együtt bármelyikünkhöz küldhetők: Daniel Gábor nevén Sz.-Udvarhelyre, Ferencz József nevén Kolozsvárra.

Kolozsvár, 1891. november hó.

DANIEL GÁBOR,
főgondnok.

FERENCZ JÓZSEF,
unitárius püspök.

Az egyház e két vezérférfiától kibocsátott eme felhívást, úgy hiszszük, nem szükség bővebben ajánlanunk. Udvarhelyi hitrokonaink már rég érzik hiányát egy állandó templomnak. Most az áldozatkészség feléjük irányítva. Hadd jöjjön is hát, hogy építse meg ott az Urnak házát. Adományokat részünkről is szivesen elfogadunk.

Tanügyi mozzanatok. A lefolyt év a népnevelés anyagi helyzetének javítására tett ígéretek megvalósításához vezetett. A neptanítók

nyugdíjtörvényének revíziója már az országgyűlés tárgyalása alatt áll s ha nem is valósít meg minden vágyat, melyek a tanítóság részéről nyilvánultak, minő pl. a 40 évi szolgálatnak 30-ra leszállítása, mégis szembetűnően javulni fog a nyugdíj-jogosultak helyzete. A tíz év múlva kilátásba helyezett újabb revízió bizonytalannal meg fogja hozni a további kedvezményeket is. A mostani javítás főképp abban nyilvánul, hogy a tanítói nyugdíj 10 évi szolgálat után 40%-kal kezdődik s negyven évi szolgálatnál teljes fizetésben számittatik. Az özvegyi segély s árvai gyámpénz is hasonló arányban emelkedik. A tanító évi hozzájárulása pedig 2%.

Legalább is ezzel egyjelentőségű, ha ugyan nem nagyobb fontosságú a tanítói fizetések rendezésére beterjesztett törvényjavaslat. Ennek értelmében az összes magyarországi néptanítói állásokkal 300 frt rendes és 200 forint segédtanítói minimális fizetés, meg 10% ötödéves korpótlék lesz rendszeresítve, mihez a hiányzó segélyt az állampénztár fogja szolgáltatni. Hatszázezer forint van e célra a törvényjavaslatban előirányozva, mely összeget később minden bizonytalannal emelni kell, mert szaporodni fog az okleveles tanítók száma s a felekezetek meglevő iskoláik fennartásához már ezután inkább fognak ragaszkodni. A fizetés, a mint eddig szokásban volt, állhat készpénzen kívül természetben kiszolgáltattott járandóságból, vagy földbirtok jövedelméből is. A terményeket azonban köteles lesz az iskolafenntartó a megállapítandó időközökben és mennyiségben előre szolgáltatni ki a tanítónak, még pedig akként, hogy az utolsó részlet minden október hó végén kézbesítve legyen. A mely iskolafenntartó e kötelezettségnek eleget nem tesz, két ízben mulasztás esetén a fizetés módosztatásától eszik s azontúl a termény értékét készpénzben lesz köteles fizetni. A természetben való járandóság értéke az 1868. évi 38. tcz. 143. §-sa értelmében állapittatik meg — tíz évi átlagos ár mellett A késedelmes tartozások behajtása közigazgatási úton fog eszközöltetni — később megállapítandó miniszteri szabályrendelet alapján. A hol a tanító kántori teendőit is végez, ez után járó javadalma szintén a tanítói fizetéshez fog számittatni. A törvény hatálybalépte után hat hó alatt köteleztetnek az iskolafenntartók vagy biztosítani a fennebbi minimális fizetést, vagy pedig újabb három hó alatt a hiány pótlására államsegélyért folyamodni. A mely iskolafenntartó ez utóbbi lépést meg nem teszi, annál a minimális fizetés biztosítottnak tekintetik s szükség esetén közigazgatási úton behajttatik. Államsegély igénybevételénél azonban az eddig bevallott javadalmak teljes értékükben fenntartandók.

Az államsegély igénybevétele fölött a közoktatási miniszter az

illetékes főhatóság és közigazgatási bizottság közbejöttével határoz. A segélyezendő tanítónak azonban törvényes minősítéssel kell bírnia. Ha az államsegély 50 frtot meghalad, a tanító alkalmazása miniszteri jóváhagyás alá terjesztendő. Ha az alkalmazandó tanító ellen képesítési, erkölcsi vagy állami szempontból a miniszter kifogást emel, az illető iskolai hatóság 30 napi záros határidő alatt más tanító választására utasíttatik, mit ha az elmulaszt, vagy újabb felterjesztése is hasonló kifogás alá esnék, akkor az állomást, az illető hitfelekezet kebeléből a miniszter tölti be. Ebben áll az állam által hozott áldozat recompenzációja és abban, hogy kihágás esetében a fegyelmi eljárás eredménye mindig a miniszter elé terjesztendő jóváhagyás végett; sőt fegyelmi eljárás kerestülvitelére, ha a miniszter kívánja, az iskolai hatóság, saját szabályai keretében, kötelezve is lesz, minek ha nem engedelmeskednék, a fegyelmi eljárást a közigazgatási bizottság teljesíti.

Az állam kétségtelenül többet ad, mint követel. S az egyházak örömmel fogadhatják a segélyt, mely egyszerre lehetővé teszi, hogy hazánk összes népiskoláinak niveauja eddig alig remélhetett magaslatra emelkedjék.

A kisdedóvásra vonatkozó törvény végrehajtására a munkálatok folyamatban vannak. Az összeírások a tankerületekben most fejeztettek be. E műveletnél azonban sajnos jelei mutatkoznak azon törekvésnek, hogy a községek megterhelhetése elháríttassék, a mi csak az óvodák vagy állandó menedékházak szervezésének elodázásával járna. Már pedig e kérdésben a hazafiság és culturának kellene a pénzügyi tekintetek fölé emelkedni. Kisdedóvási czélokra az 1892. évi államköltségvetésben 120,000 forint van előirányozva, a megelőző évi 75 000 forinittal szemben.

Hátra van még a felekezeti közép tanodák állami nyugdíjintézményének szervezése, mire nézve a tanulmányok a közoktatásügyi miniszterium kebelében már régebb idő óta folyamatban vannak s minnek létrehozása iránt gr. Csáky miniszter ismételve ígéretet tett. Ohatjuk, hogy esztendő-ilyenkor arról is, mint bevégzett dologról, referálhasunk. (— a — cz.)

A ref. és ág. hitvallásuk ünnepe. Az 1790—91. évi országgyűlés XXVI. törvényczikkének keletkezése alkalmából a magyarországi ev. reformátusok és ágost. hitvallásuk országszerte megható ünnepélyeket tartottak a százéves törvényczikk emlékére. E két protestáns felekezet vallásszabadságát biztosító törvényeket, melyek a bécsi és linczi békekötések alapján hozattak, lényegükben itt közöljük:

1. A vallás gyakorlata, templomok, tornyok, harangok, iskolák,

temetők szabad használatával, mindenütt és mindenkinek, osztály-különbség nélkül, szabadon meghagyassék.

2. Az evangélikusok minden helységben paplakokat és iskolákat alapíthatnak és építhetnek. A földesúr templom, paplak és iskola számára belső telket köteles adni.

3. Az evangélikusokat vallásukkal ellenkező szertartásokra kényszeríteni nem lehet.

4. Az evangélikusok saját egyházi előljáróságuktól függenek; tanácsgyűléseket és zsinatokat tarthatnak. Az így hozott törvények és szabályok királyi megerősítés után, érvényesek lesznek. Mindenesetre érintetlenül maradván a királynak legfőbb felügyeleti joga (jus supremae inspectionis) és a többi királyi jog is, melyek ő Felségét a két evangéliumi egyház körül illetik (jus circa Sacra).

5. Elemi s nyelvtani iskolákat mindenütt alapíthatnak. Tanulóik a külföldi egyetemeket szabadon látogathatják. Vallásos könyveiket ki nyomathatják.

6. A kath. papoknak sem párbért, sem stólat fizetni, sem semmi-nemű illetéket adni nem tartoznak.

7. Evang. lelkészek saját felekezetű betegeiket vagy a rabokat szabadon meglátogathatják.

8. Minden hivatalok valláskülönbség nélkül fognak adni.

9. A decretalis eskü letétele alól felmentetnek.

10. Jótékonycélú alapítványokat szabadon kezelhetik.

11. Házassági ügyeik a világi törvényszékek elé tartoznak.

12. Az egyházi ingó és ingatlan tulajdonoknak bármely részről történő elfoglalása 600 frttal fog büntettetni.

13. A prot. egyházakba való áttéréseket ő Felségének kell felterjeszteni.

14. A vallásszabadság Horvát-, Tót- és Dalmátországokra nem terjed ki.

15. Vegyes házasság csak kath. pap előtt köthető; az ilyen házasságból származott gyermekek, ha az apa kath., mindnyájan, ha az anya kath., csak a fiuk követik apjuk vallását.

16. A vegyes házassági ügyek a kath. püspöki törvényszékek elé tartoznak.

17. Kath. ünnepeken az evangélikusok minden nyilvános, zajos foglalatosságtól ovakodni tartoznak.

Az unitáriusoknak 57 évig kellett még várakozniok, míg a tulajdonképeni Magyarországon a vallásszabadság áldásában részesülhettek.

A százados emlékünnap alkalmából Budapesten országos zsinatot

is tartottak, melyen több nevezetes és fontos törvény tárgyaltatott. A zsinatot, minthogy a tárgyakat mind el nem végezhatték, a jövő évben folytatni fogják. A reformátusok zsinatjára az angol presbiteri szövetség is küldött képviselőt Mathews G. D. személyében, ki üdvözlő beszédében ezeket mondotta: „És mialatt így harczoltak, még hamis testvérekkel is kellett küzdeniök, azokkal, a kik tagadták a mi urunknak, Jézus Krisztusnak igazi és valóságos isteni voltát, és Istennek nagy kegyelméből Magyarországnak ez év ref. egyháza ismét győztes tudott lenni és különválni amaz emberek közösségétől.“

Ide irtuk e sorokat, hadd beszéljenek azoknak a protestansoknak a testvéri szeretetéről, kik jónak látták az angol követet e türelmes nyilatkozatra inspirálni.

Különben az egyházi szabadság emez ünnepélyei minden protestánst örömmel kell hogy eltöltsenek.

Zenepályázat. A sz.-kereszturi unitárius egyházkör dalköre által egy templomi ének-szöveg megzenésítésére kitűzött pályázat eredménye képen közölteti, miszerint a szakértő bírálók nyilatkozatai és a dalkör előadása alapján döntésre felkért bizottság a 10 drb 10 francos arany mai napon „Az uttörök munkája nehéz, de dicsőséges“ jeligéjü pályaműnek ítélte. — A jeligés levél nyilvános gyűlésben, nagy közönség előtt felbontatván a nyerő pályamű szerzőjéül **Iszlai Márton** hirdettetett ki. A pályamű a jutalmazottnak alatt írt által kézbesítetteti fog, a nyerő pályamű pedig, a dalkör tulajdona marad. A többi pályázó tisztelettel felkéretik, hogy pályaműveik fölött f. évi decz. 31-ig rendelkezzenek, mely határidőn túl azok a sértetlen jeligés levelekkel együtt megfognak semmisítettetni.

Székely-Keresztur, 1891. nov. 16.

SZENT-KIRÁLYI ÁRPÁD,
köri felügyelő gondnok.

Örömmel közöljük e sorokat, mert e pályázat valóban örvendetes jelenség. Teljes elismerés és dicséret illeti a sz.-kereszturi unitárius egyházkör dalkörét, s annak buzgó, érdemes elnökét, hogy e pályadíj kitűzésével versenyre hívta a zenemívelőit és egy új dallammal gyarapította templomainkat. Egészen új dolog egyházi dallamra pályadíjt tűzni ki s ezzel a tehetségeket buzdítani és kifejezésüket előmozdítani. Miben énekügyünkre jobb idők jelét látjuk, melyeknek bekövetkezésére hathatósan közremunkálhatnak az egyh. dalkörök is a műizlés fejlesztésével, a mint-hogy már eddig is nyoma látszik az oly dalkörök működésének, milyen éppen szakértő és lelkes vezetés alatt a székely-kereszturi, melyet a pályadíj tűzésért melegen üdvözlünk, a pályadíj nyertes dallamért pedig szerző barátunknak gratulálunk.

A pipei unitárius ekleziába, volt alsó-rákosi lelkész Fekete Domokos beköszöntése, a mint írják, a vidék értelmiségének részvételével ment végbe. A beköszöntő után közebéd tartatott, hol Főt. Ferencz József püspökre, Mlgs. Jakab Jánosra stb. mondtak köszöntőket.

Gyász hírek. Nagy Dénes nyugalmazott 1848-iki honvív-főhadnagy élete 78-ik, boldog házassága 40-ik évében f. év nov. 10-én elhunyt Tordán. Neje, gyermekei és számos unokái gyászolják a jó családapát. — Dersi Jánosné, szül. Berzenczey Teréz, életének 44-ik, boldog házasságának 21-ik évében nov. 9-én, Erzsébetvároson, rövid szenvedés után jobb létre szenderült. Deésfalván, a családi sirboltba temették el. Dersi János, főszolgabíró és E. Tanácsos egy derék nőt, s az árván maradott négy gyermek egy szerető édes anyát siratnak az elhunytban. — Dr. Árkosy Gyula kir. közjegyzőt, s E. Tanácsost megrendítő csapás érte. Neje lászófalvi Velits Katinka f. év decz. 2-án Dicső-Szt.-Mártonban, életének 30-ik, boldog házasságának 6-ik évében megszűnt élni. A korán elhunyt ifjú nőt, férjén és két árváján kívül édesanyja, testvérei s számos rokon gyászolják. — Bedő Lajosné, szül. Jancsó Anna, nyug. lelkész Bedő Lajos, neje 70 éves korában boldog házasságuk 54-ik évében f. évi decz. 4-én Kálnokon meghalt. A hűséges nőt és gondos jó anyát férje és gyermekei: Bedő Albert országos főerdőmester, Lina, Ilona és Lajos gyászolják. — Kovács József hódmezővásárhelyi gondnok közelebről elvesztette Teruska kedves kis leányát. — Dénes Mihály, sófalvi birtokos, jobb létre szenderült.

OLVASÓINKHOZ.

A Keresztény Magvető abban az irányban fog tovább haladni, mely olvasóink előtt már ismeretes. Rajta leszünk, hogy ez irány ezután is oly tartalommal szolgáljuk, mely t. olvasóink igényeit kielégíti, és oly formában, melyért e folyóirat eddig is többször részesült irodalmi méltánylásban. Régi és új munkatársak szivesek közremunkálni, kiknek e helyen is el nem mulaszthatjuk köszönetünket fejezni ki.

A jövő évi folyamban egy érdekes levelezést is közlünk dr. Brassai Sámuel atyjától, mely kora tanügyi és más viszonyaira sok tanulságost tartalmaz.

Kérjük olvasóink szives pártfogását s a pártfogói díjak és előfizetések beküldését --- január végéig.

És ezzel boldog újévet kívánunk!

A SZERKESZTŐSÉG.

ARANYKÖNYV.

A SZÉKELYKERESZTURI GYMNASIUM

6-ik tanári székére tett adakozások.

IX-ik Közlemény.

I. Tőkét.

a) készpénzben:

Győrfi Ferencz, lelkész, Énlaka	— — — =	25	frt	-	kr.
Énlaki egyesek Győrfi F. gyűjtőivén	— — — =	35	"	71	"
Rédiger Géza, lelkész, Szabéd	— — — =	5	"	—	"
Musnai egyesek Mátyás J. gyűjtőivén	— — — =	8	"	—	"
Dámokos Árpád	— — — =	1	"	—	"
Dr. Löwy Mór, dombóvári orvos	— — — =	1	"	—	"
Kelemen Albert esp. ur által:					
M.-vásárhelyi ekkla	— — — — — =	5	"	—	"
Rédiger Géza lelkész ur	— — — — — =	1	"	—	"
Szt.-gericzei ekkla	— — — — — =	30	"	—	"
Győrfi Lajos lelkész ur	— — — — — =	—	"	50	"
Pap Sándor lelkész ur	— — — — — =	1	"	—	"
Jakab József ur	— — — — — =	1	"	40	"
Kelemen Albert gyűjtőivén	— — — — — =	5	"	—	"
Bartalis József gyűjtőivén	— — — — — =	5	"	10	"

b) Évenként:

Szabédi ekkla Rédiger G. gyűjtőivén	— — à	1	frt	=	5	frt.	
Városfalvi ekkla	— — — — — — —	"	5	"	=	10	"
Máté Sándor	— — — — — — —	"	5	"	=	10	"
Máté Lajos tanító	— — — — — — —	"	5	"	=	10	"

Kolozsvárt, 1891. decz. 22.

BENCZÉDI GERGELY,
közpénztárnok

PAP MÓZES ERÉNYDIJ ALAPITVÁNY.

Dámokos Árpád, m. kir. postatiszt 1 frt; Józán Miklós, polgárdi-i lelkész 1 frt, Darkó Sándor 1 frt, Sándor Ferencz 1 frt, Nagy Sándor 1 frt, Vas István 1 frt, Kisgyörgy Sándor 2 frt, Máté Sándor 1 frt, Sándor Gergely, Derzsi, 1 frt, Sándor Gergely, Abásfalvi. 1 frt, Pál Ferencz 1 frt, Lőrinczi István 1 frt, Gál József 1 frt, Győrfi István 1 frt, Péterfi Áron 1 frt, Péterfi Lőrincz 1 frt. E közlemény összege 17 frt, a multkoríé 5 frt, összesen 22 frt. A beküldők